

Neêrlandsch bloed of het Wilhelmus

Een land krijgt het nationale volkslied dat het verdient. Volksliederen zijn nogal onderhevig aan politieke omwentelingen. Zo kende Nederland nog geen honderd jaar geleden een ander volkslied dan het *Wilhelmus*.

Ben Vriesema is hoofd-redacteur van Kleio.

Dat volksliederen nogal eens veranderen is goed te zien aan de DDR. Daar zong men tot aan *Die Wende* graag over het feit dat men na de oorlog uit de ruïnes weer was herrezen ('Auferstanden aus Ruinen'). Na de bouw van de muur werd de tekst aangepast, immers, in de tekst komt de regel 'Deutschland, einig Vaterland' voor. En daar werd na 1961 duidelijk niet meer naar gestreefd. Bij officiële gelegenheden werd het volkslied sindsdien niet meer gezongen. Ook het Nederlandse volkslied is aan verandering onderhevig

geweest. We kennen allemaal het *Wilhelmus*, maar dat is pas sinds 1932 ons officiële volkslied. Voor 1932 werd het lied *Wien Neêrlandsch bloed* gezongen bij belangrijke gebeurtenissen.

Wedstrijd

Na de Franse Tijd werd Nederland in 1815 een Verenigd Koninkrijk met de Oostenrijkse Nederlanden (België dus) onder leiding van koning Willem I. En bij dat nieuwe land hoorde een nationaal volkslied. Maar hoe krijg je een nieuw volkslied? Door een wedstrijd uit te

schrijven. De dichter-koopman-in-verfstoffen Hendrik Tollens won de uitgeschreven wedstrijd in 1816, en voilà, het nieuwe volkslied was geboren. Stukje muziek eronder en klaar is Kees, toch? Nou, zo gemakkelijk ging dat niet. Ten eerste bestond er al een lange traditie van het zingen van het *Wilhelmus*, het lied van de opstandelingen, dus er waren velen die dit tot nieuw officieel volkslied wilden laten uitroepen. Maar het *Wilhelmus* werd te veel geassocieerd met de antipatriottische Oranjegezinden. In de nieuwe staat moest blijikbaar inclusiviteit

Handschrift Brussel uit 1570, met daarin het *Wilhelmus*. Op de rechterpagina staat de tekst: 'Ghecompeert ende Ghemaectt door ionck-heer philips van marnick heere van sinte aldegonde excellent poeet.' Collectie: Koninklijke Bibliotheek België.

gelden: niet alleen de prinsgezinden waren er welkom, ook de patriotten van het eerste uur moesten zich er thuis voelen. Er waren nog wel wat hobbels om de nieuwe natie de tekst van *Wien Neêrlandsch bloed* te laten zingen. Want vanaf het moment dat de door het Congres van Wenen bedachte samenvoeging van Nederland en België als bufferstaat was geboren, waren de zuiderburen niet erg enthousiast over het *Wilhelmus*. Het lied hoorde toch meer bij de protestantse noordelijke Hollanders. Vandaar dat een geheel nieuw lied in het geheel nieuw te vormen Verenigd Koninkrijk der Nederlanden een beter idee zou zijn. Maar of de Belgen blij waren met een lied met in de titel het woord 'Neêrlandsch', valt nog te bezien. Vanaf 1830 gingen de Belgen hun eigen weg en kregen zij hun eigen volkslied (de *Brabançonne*, die eerst alleen in het Frans werd gezongen; pas later kwam er ook een Duitse en een Nederlandse tekst bij).

De Bijbel en het Wilhelmus

Nederland ging nog zo'n honderd jaar door met *Wien Neêrlandsch bloed*. De woorden uit de tweede regel ('van vreemde smetten vrij') waren een verwijzing naar de Fransen die hier rond 1800 bijna twintig jaar de dienst hadden uitgemaakt. Maar door de toestroom van steeds meer mensen uit de koloniën, met name Nederlands-Indië, ontstond er kritiek op het lied dat door de tweede regel met racisme werd geassocieerd. Vergeet ook niet dat koningin Wilhelmina meer binding had met het *Wilhelmus*, dat over haar (verre) familielid Willem van Oranje ging. Tijdens haar inhuldiging in 1898 werd dan ook het *Wilhelmus* gezongen. Het was dus niet altijd zonneklaar welk lied wanneer moest klinken. Op 10 mei 1932 besloot de ministerraad onder leiding van

de katholieke Charles Ruijs de Beerenbrouck om het volkslied te veranderen. Het confessionele kabinet met daarin vier katholieke en vijf protestantse ministers hakte zelfstandig de knoop door. *Wien Neêrlandsch bloed* had afgedaan, het *Wilhelmus* deed officieel zijn intrede als nationaal volkslied dat bij officiële gebeurtenissen moest worden gespeeld en gezongen. Daar waren overigens nogal wat debatten aan vooraf gegaan. Met name de SGP-fractie onder leiding van dominee Kersten ijverde voor de invoering van het *Wilhelmus*. In de vijftien coupletten staan immers nogal wat verwijzingen naar de Bijbel (maar liefst meer dan 130, volgens onderzoeker Bron in 1946). Dit zal ongetwijfeld een reden zijn geweest dat de strenge calvinisten er op bleven hameren *Wien Neêrlandsch bloed* te vervangen. Opmerkelijk genoeg is het besluit in de ministerraad nooit bekrachtigd door de Tweede Kamer. Overigens was niet iedereen het met de keuze van het *Wilhelmus* eens. Het verzuilde Nederland leefde strikt gescheiden en er waren genoeg katholieken die het *Wilhelmus* beschouwden als een protestants lied. Er waren zelfs katholieke scholen in de jaren twintig van de twintigste eeuw die weigerden het *Wilhelmus* te zingen met de leerlingen omdat het werd gelieerd aan Willem van Nassau, die toch niets minder was dan een *die-hard* protestant.

Staand zingen

Enkele jaren geleden ontbrandde in het parlement opnieuw een discussie over het volkslied. Moesten leerlingen verplicht worden het *Wilhelmus* op school (staand) te leren zingen, of moest dit vrijwillig blijven? Het doel van het plan van kabinet-Rutte III was om de integratie in de ontzuilde, gesegregeerde samenleving van jongs af aan te bevorderen. Ongetwijfeld hadden de initia-

Wien Neêrlandsch bloed

*Wien Neêrlandsch bloed door d'aderen vloeit,
Van vreemde smetten vrij,
Wiens hart voor land en koning gloeit,
Verheff' den zang als wij:
Hij stell' met ons, vereend van zin,
Met onbeklemd borst,
Het godgevallig feestlied in
Voor vaderland en vorst.*

*De Godheid, op haar hemeltroon,
Bezongen en vereerd,
Houdt gunstig ook naar onzen toon
Het heilig oor gekeerd:
Zij geeft het eerst, na 't zalig koor,
Dat hooger snaren spant,
Het rond en hartig lied gehoor
Voor vorst en vaderland.*

Op YouTube staat een uitvoering van dit lied met de tekst in beeld: youtu.be/qfbl57nQNYU.

Parodie op *Wien Neêrlandsch bloed*, met alternatieve tekst. Op Het Geheugen (geheugen.delpher.nl) is de rest van de tekst te vinden. Bron: Meertens Instituut.

tiefnemers gekeken naar de Verenigde Staten van Amerika waar in scholen, staand voor de Amerikaanse vlag, de zogenaamde *Pledge of Allegiance* (eed van trouw) wordt uitgesproken. *E pluribus unum* (uit velen een) is dan ook het motto van de Verenigde Staten, refererend aan de verschillende achtergronden die er zijn in de VS. Van verplicht staand het *Wilhelmus* zingen is het (nog) niet gekomen in Nederland, maar er dient tijdens de lessen wel uitleg gegeven te worden over het volkslied *an sich*. U bent echter vrij om dit lesonderdeel staand zingend, zittend zingend of in het geheel niet-zingend uit te voeren. ■